

Vyhodnocení opatření primární prevence rizikového chování na základních školách MAS Horňácko a Ostrožsko

**TOTO DÍLO JE LICENCOVÁNO POD LICENCÍ CREATIVE COMMONS UVEĎTE PŮVOD 4.0
MEZINÁRODNÍ (CC BY 4.0).**

AUTORKA: ING. KRISTÝNA ZELIENKOVÁ

ZPRACOVATEL: MAS HORŇÁCKO A OSTROŽSKO Z.S.

ROK ZPRACOVÁNÍ: 2025

Obsah

ZÁVĚR	10
	2
ÚVOD	3
1. KONTEXT	3
2. FORMULACE PROBLÉMU	3
3. METODOLOGIE	4
3.1 NÁVRH VÝZKUMU	4
4. ANALÝZA ŠKOLNÍCH ZÁZNAMŮ	5
4.1 ÚČASTNÍCI	5
4.1.1 POPIS ZAPOJENÝCH ŠKOL A INSTITUCÍ	5
4.2.2 ZAJIŠTĚNÍ ANONYMITY A ETICKÁ ZOHLEDNĚNÍ VE STUDII	5
4.2.3 ANALÝZA ODPOVEDI NA JEDNOTLIVÉ OTAZKY	6
4. ANALÝZA ZJIŠTĚNÍ	7
4.1 HODNOCENÍ PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ	7
4.2 PŘÍKLADY ÚSPĚŠNÝCH PRAKTIK	8
5. DOPORUČENÍ	8
5.1 OBECNÁ DOPORUČENÍ	8
5.2 ROLE MAS HORŇÁCKO OSTROŽSKO	9
5.2.1 PROGRAM "COMMUNITIES THAT CARE" (CTC)	10
ZÁVĚR	10

ÚVOD

Tato studie se zaměřuje na vyhodnocení opatření primární prevence rizikového chování realizovaných na základních školách v regionu MAS Hornácko a Ostrožsko. V rámci Zlínského a Jihomoravského kraje je tato oblast zvláště citlivá na otázky spojené s chováním mladých lidí. Studie klade důraz na analýzu a hodnocení efektivity různých preventivních strategií a programů, které jsou v těchto školách uplatňovány, s cílem identifikovat jejich silné stránky a oblasti, které potřebují zlepšení.

1. KONTEXT

Primární prevence rizikového chování je klíčovým prvkem ve vzdělávacím systému Zlínského a Jihomoravského kraje, které se zaměřují na formování pozitivních postojů a hodnot u dětí a mladistvých. Tato studie se zabývá hodnocením opatření a přístupů v oblasti primární prevence na základních školách MAS Hornácko a Ostrožsko. Zvláštní důraz je kladen na programy a strategie týkající se užívání návykových látek, nelátkových závislostí, prevence šikany a jiných forem rizikového chování.

V Jihomoravském kraji je primární prevence řízena podle národních strategií, včetně Národní strategie primární prevence rizikového chování, Národní strategie protidrogové politiky a dalších relevantních dokumentů. Tyto strategie jsou základem pro širokou síť primární prevence, která zahrnuje školy, nestátní neziskové organizace, pedagogicko-psychologické poradny a další specializované instituce, které jsou klíčové pro úspěšnou implementaci preventivních programů a opatření ve školním prostředí.

2. FORMULACE PROBLÉMU

V rámci MAS Hornácko a Ostrožsko se v posledních letech zaznamenává narůstající prevalence rizikového chování mezi mladistvými, včetně konzumace návykových látek jako jsou cigarety, elektronické cigarety, nikotinové polštářky a alkohol. Z dokumentu "Krajský plán primární prevence rizikového chování Zlínského kraje" vyplývá, že školy a školská zařízení hrají klíčovou roli v primární prevenci, zaměřující se na formování pozitivních postojů a hodnot u dětí a mladistvých.

Dále se zvyšuje nebezpečí nelátkových závislostí, jako jsou závislosti na internetu, sociálních médiích a videohráčích. Tyto závislosti jsou spojeny s dalšími formami rizikového chování, včetně agresivity a šikany, což je závažný problém, kterým se školy musí zabývat. V dokumentu "Plán PP JMK 2016-2018" je zdůrazněna potřeba

komplexního přístupu k primární prevenci, která zahrnuje širokou síť aktérů včetně škol, nestátních neziskových organizací a specializovaných poradenských pracovišť.

Na školách jsou klíčovými osobami metodikové prevence, kteří se snaží řešit tuto problematiku. Nicméně, často čelí výzvám jako jsou roztržité informace, nedostatečná časová dotace na konkrétní aktivity a sporadický efekt preventivních programů. V této studii se zaměřujeme na zjištění, jak jednotliví metodikové prevence pracují, jaké používají preventivní nástroje, opatření a intervence. Kromě toho je cílem zjistit, jak je na jednotlivých školách v rámci MAS Horňácko a Ostrožsko řešeno duševní zdraví dětí, a zda existuje možnost zlepšit situaci díky úzké a dlouholeté spolupráci se školami v regionu.

3. METODOLOGIE

3.1 Návrh výzkumu

Při hodnocení byly použity strukturované metody rozhovoru. Tyto metody umožňují systematický přístup k získávání dat, zajišťují konzistenci dotazů a usnadňují srovnání odpovědí mezi různými respondenty. Strukturované rozhovory byly vedeny tak, aby byly pokládány stejné dotazy všem metodikům prevence. Tato metodologie umožňuje hloubkové porozumění způsobům, jakými jednotlivé školy implementují a provádějí své preventivní programy, a jaký vliv mají tyto programy na školní prostředí.

Rozhovory trvaly v průměru od 30 do 60 minut, přičemž byly kladeny následující standardizované otázky doplněné o další, které vyplynuly podle potřeby pro hlubší porozumění získaných informací.

Přehled dotazníku poskytnutého koordinátorům preventivních programů/metodikům prevence

Preventivní program školy:

- Jak vypadá a jak je realizován?
- Kdo jej zajišťuje uvnitř školy?
- Kdo jej zajišťuje mimo školu pro školu?
- Jaké programy má škola implementovány?

Metodik ve škole:

- Má dosažené vzdělání (240 hodin kurz)?
- Jak vypadá profil práce a co dělá?
- Školní poradenské pracoviště:

- Pokud škola má, jak funguje?
 - Jaké má problémy?
- Spolupráce mimo školu na prevenci:
- S kým, co a jak a s jakými výsledky a zkušenostmi?
 - Řešení mimořádných situací:
 - Jak vypadá a je ošetřeno?
- Informace o prevenci:
- Odkud berou informace?
 - Co by potřebovali více?
 - Vzdělávání v prevenci:
 - Dostanou se ke vzdělávání, které potřebují?

Tyto otázky byly zásadní pro zjištění úrovně, rozsahu a efektivity preventivních programů na školách a pro identifikaci případných mezer v jejich realizaci.

Rozhovory byly vedeny mezi širokým okruhem respondentů, včetně učitelů, žáků a jejich rodičů. Cílem bylo získat kvalitativní údaje o dosahu a vlivu preventivních programů, jakož i o jejich vnímání mezi různými skupinami zúčastněných.

4. Analýza školních záznamů

Kromě primárních dat byla provedena i analýza existujících školních záznamů, včetně záznamů o absenci, disciplinárních opatřeních a dalších relevantních statistikách. Tato data poskytla objektivní měřítko pro hodnocení dopadu preventivních programů na chování a výkonnost studentů.

4.1 Účastníci

4.1.1 Popis zapojených škol a institucí

V rámci hodnocení opatření primární prevence rizikového chování na základních školách MAS Horňácko a Ostrožsko bylo osloveno celkem 10 škol. Z tohoto počtu se studie aktivně zapojilo 8 škol, kde byl výzkum úspěšně dokončen. Jedna škola se rozhodla do studie nezapojit, další škola neodpověděla na výzvu k účasti v projektu.

4.2.2 Zajištění anonymity a etická zohlednění ve studii

Veškeré informace získané během výzkumu byly shromažďovány a zpracovány anonymně, s důrazem na zachování soukromí a ochranu osobních údajů účastníků. Studie byla navržena a prováděna v souladu s přísnými etickými normami a zákonnými předpisy týkajícími se ochrany osobních údajů a soukromí. Všechna data byla agregována a analýza byla provedena na úrovni skupin, nikoli jednotlivců, aby se zajistilo, že žádná z dotazovaných škol nebude posuzována individuálně. Tento přístup zaručuje, že výsledky studie poskytují objektivní a celkový pohled na stav a účinnost preventivních programů v rámci MAS Hornácko a Ostrožsko, aniž by došlo k jakémukoli narušení integrity nebo reputace jednotlivých škol.

Důraz byl kladen na to, aby se všechny zúčastněné instituce cítily komfortně při sdílení informací, s jasným porozuměním, že údaje budou použity výhradně pro účely tohoto výzkumu. V průběhu výzkumu byla také udržována průběžná komunikace s účastníky, aby byly zajištěny jejich potřeby a obavy ohledně ochrany soukromí.

Celkově byla tato studie napsána s cílem zajistit, že studie byla provedena transparentně a eticky, s respektem k účastníkům a jejich právům. To poskytuje solidní základ pro důvěryhodnost a spolehlivost získaných výsledků, což je zásadní pro efektivní využití výsledků v praxi.

4.2.3 Analýza odpovědí na jednotlivé otázky

Obecné shrnutí

1. Preventivní program školy

- **Realizace:** Prozkoumáváme, jak jsou preventivní programy implementovány na školách, s důrazem na jejich obsah a cíle. Zahrnujeme detailní popis programů, které se zaměřují na široké spektrum témat od kyberšikany, přes zdravý životní styl, až po informovanost o návykových látkách.
- **Zajištění:** Hodnotíme, kdo a jak zajišťuje tyto programy uvnitř i vně školního prostředí. Zahrnujeme roli metodiků prevence, školních psychologů, třídních učitelů a externích partnerů jako jsou policie, PPP a okresní metodiky prevence.
- **Mimoškolní aktivity:** Analyzujeme spolupráci škol s vnějšími organizacemi, včetně jejich úlohy v realizaci preventivních programů a stupně úspěchu a spokojenosti s těmito aktivitami.

2. Metodik ve škole

- **Vzdělání:** Podrobně se věnujeme vzdělávacímu pozadí metodiků prevence, včetně požadovaných kurzů (240 hodin) a dalšího vzdělávání.
- **Role:** Rozepisujeme, jakou roli metodici hrají ve školách, od prevence, osvěty, přípravy hodin, po koordinaci školního poradenského pracoviště.
- **Výzvy a překážky:** Identifikujeme hlavní výzvy, kterým čelí metodici ve své práci, včetně roztržitých informací, nedostatečného času a sporadického efektu preventivních programů.

3. Školní Poradenské Pracoviště (ŠPP)

- **Funkčnost:** Detailně zkoumáme fungování školních poradenských pracovišť, jejich účinnost, frekvenci schůzek a způsoby řešení problémů.
- **Výzvy a potřeby:** Rozepisujeme problémy, se kterými se ŠPP potýkají, včetně nedostatku zdrojů a potřeby dalšího rozvoje.

4. ANALÝZA ZJIŠTĚNÍ

Analýza dat ukázala několik společných témat a problémů, které jsou přítomné napříč zkoumanými školami. Mezi tato témata patří:

- **Užívání návykových látek:** Mnoho škol hlásí zvýšenou míru experimentování žáků s návykovými látkami, zejména s tabákem, alkoholem a v omezené míře i s nelegálními drogami.
- **Kyberšikana a online bezpečnost:** Rostoucí obavy se týkají kyberšikany a bezpečnosti na internetu, kde žáci čelí různým formám virtuálního násilí a obtěžování.
- **Psychosociální problematika:** Zaznamenává se zvýšený výskyt psychosociálních problémů, jako jsou úzkost, deprese a sociální izolace, což je částečně připisováno tlaku prostředí sociálních médií.
- **Účinnost preventivních programů:** Zatímco některé školy hlásí úspěchy ve svých preventivních programech, jiné poukazují na nedostatek zdrojů, školení nebo konzistence v implementaci těchto programů.

4.1 Hodnocení preventivních programů

V rámci studie bylo provedeno podrobné hodnocení preventivních programů. Zjištění ukázala:

- **Různorodost přístupů:** Existuje významná variabilita v přístupech k prevenci, od informačních kampaní po interaktivní workshopy a školení. Některé školy mají sofistikovanější programy zaměřené na konkrétní problémy, zatímco jiné se spoléhají na obecnější osvětové aktivity.
- **Zapojení žáků a rodičů:** Efektivní programy často zahrnovaly aktivní zapojení žáků a rodičů, což vedlo k lepšímu porozumění problematice a větší angažovanosti v preventivních aktivitách. Naproti tomu, v školách, kde bylo zapojení těchto skupin omezené, byla účinnost programů nižší.
- **Nedostatek zdrojů a školení:** Mnoho škol zdůraznilo nedostatek zdrojů, jako jsou finance, školený personál a materiály, což omezovalo jejich schopnost efektivně implementovat a udržovat preventivní programy.
- **Měření účinnosti:** Byla identifikována potřeba lepších metod pro měření účinnosti preventivních programů. Školy často postrádaly systém pro sledování a hodnocení výsledků těchto programů, což komplikovalo proces identifikace a rozvoje nejúčinnějších strategií.

4.2 Příklady úspěšných praktik

Některé školy předvedly inovativní a účinné přístupy k prevenci, které mohou sloužit jako model pro ostatní instituce. Mezi tyto přístupy patří:

- **Integrace prevence do vzdělávacího programu:** Úspěšné školy integrovaly preventivní obsah přímo do učebních plánů, což zajišťovalo pravidelnou a systematickou výuku na téma rizikového chování.
- **Spolupráce s odborníky a organizacemi:** Tyto školy často spolupracovaly s externími odborníky, jako jsou psychologové, sociální pracovníci nebo zástupci policie, což rozšiřovalo záběr a hloubku preventivních programů.
- **Aktivní zapojení žáků ve vývoji programů:** V některých případech byli žáci přímo zapojeni do tvorby a implementace preventivních aktivit, což vedlo k vyššímu zájmu a angažovanosti mezi studenty.

5. DOPORUČENÍ

5.1 Obecná doporučení

Na základě analýzy zjištění a identifikovaných problémů lze navrhnout následující kroky a strategie:

- **Posílení komunitní spolupráce:** Efektivní prevence vyžaduje spolupráci a koordinaci mezi různými aktéry v komunitě, včetně škol, místních organizací, rodin a veřejných institucí. MAS Horňácko a Ostrožsko by měla hrát klíčovou roli v propojování těchto skupin a podporování společných iniciativ.
- **Zapojení MAS v rozvoji a implementaci programů:** MAS by měla aktivně přispívat k vytváření, hodnocení a rozvoji preventivních programů. Toto zahrnuje shromažďování a sdílení osvědčených postupů, organizování školení pro školní personál a podporu inovativních přístupů v prevenci.
- **Vytvoření integrovaného plánu prevence:** Doporučuje se vytvoření komplexního plánu prevence, který zahrnuje různé aspekty rizikového chování a je přizpůsobený specifickým potřebám komunity. Tento plán by měl být vypracován ve spolupráci s MAS, školami, odborníky a dalšími relevantními stranami.
- **Podpora rodičů a rodinného prostředí:** Rodiče hrají klíčovou roli v prevenci rizikového chování. Je důležité poskytovat jim pravidelné informace, vzdělávací materiály a podporu, aby mohli efektivně komunikovat s dětmi a rozpoznávat příznaky rizikového chování.
- **Rozvoj místních zdrojů a partnerství:** MAS by měla podporovat vytváření a rozvoj místních zdrojů, včetně finančních, lidských a materiálních. Toto zahrnuje vyhledávání finančních prostředků, vytváření partnerství s místními podniky a organizacemi a využívání existujících komunitních zdrojů.
- **Pravidelná evaluace a zpětná vazba:** Je nezbytné pravidelně hodnotit účinnost preventivních programů a opatření. MAS by měla koordinovat a podporovat procesy shromažďování zpětné vazby od škol, rodičů a žáků a zajišťovat, že tato data jsou používána k neustálému zlepšování preventivních aktivit.
- **Zvýšení informovanosti a vědomí v komunitě:** Důležitým krokem je zvyšování povědomí o rizikovém chování a jeho prevenci v rámci celé komunity. To zahrnuje veřejné kampaně, informační akce a vzdělávací programy zaměřené na různé skupiny obyvatelstva.
- **Podpora mladých lídrů a peer programů:** Podpora programů vedených mladými lidmi a peer-to-peer iniciativ může být účinným způsobem, jak oslovit a zapojit mládež. MAS by mohla podporovat vznik a rozvoj těchto programů ve spolupráci se školami a mládežnickými organizacemi.

5.2 Role MAS Horňácko Ostrožsko

MAS Horňácko a Ostrožsko by měla zaujmout proaktivní postoj v koordinaci a podpoře preventivních opatření. To by mohlo zahrnovat:

- Vytvoření pracovní skupiny nebo výboru zaměřeného na prevenci rizikového chování, který by zahrnoval zástupce škol, zdravotnických služeb, sociálních pracovníků a komunitních lídrů.
- Organizaci pravidelných setkání a workshopů pro sdílení informací, strategií a osvědčených postupů mezi školami a ostatními aktéry.
- Zajištění financování a zdrojů pro školy a komunitní organizace pro realizaci účinných preventivních programů.

5.2.1 Program "Communities That Care" (CTC)

Jedná se o systém pro mobilizaci komunit k řešení problémů spojených se zdravím a chováním adolescentů pomocí vědecky podloženého přístupu k prevenci. Tento systém je efektivně provozním systémem prevence, který pomáhá komunitám vybírat a implementovat programy. CTC organizuje přijetí vědecky podloženého přístupu k prevenci do pěti fází, z nichž každá je řízena sadou 'milníků' a 'benchmarků', které se používají k monitorování implementace CTC.

Program CTC v území MAS by mohl fungovat následujícím způsobem:

- **Hodnocení připravenosti komunity:** Nejprve by se posoudila připravenost komunity MAS k implementaci programu CTC. Identifikovali by se koordinátoři komunity a vedoucí osobnosti.
- **Organizace a výcvik koaličních členů:** Po rozhodnutí o zavedení CTC by se organizovala a identifikovala komunitní preventivní koalice, která by vykonávala funkce rady CTC. Členové koalice by byli proškoleni v metodice CTC a následně by organizovali další fáze CTC.
- **Hodnocení rizik a ochranných faktorů u adolescentů:** Provedlo by se školní založené hodnocení rizik/ochranných faktorů a problémových chování u adolescentů v komunitě. Identifikovaly by se místní služby, které se snaží řešit prioritní rizikové a ochranné faktory.
- **Výběr a implementace programů:** Komunitní preventivní koalice by na základě výsledků hodnocení vybrala testované a účinné politiky a programy. Tyto programy by pak byly implementovány.
- **Monitorování výsledků u adolescentů:** Po implementaci programů by se sledovaly výsledky u mladých lidí.
-

Cílem programu CTC je generovat větší vlastnictví komunitních iniciativ v oblasti prevence, snížit duplikaci a fragmentaci komunitních zdrojů, atd.

ZÁVĚR

Naše studie o preventivních programech rizikového chování na základních školách v regionu MAS Hornácko a Ostrožsko odhalila řadu významných zjištění. V první řadě bylo zjištěno, že kvalita a rozsah preventivních opatření se mezi školami výrazně liší. Zatímco některé školy prokázaly silnou schopnost adaptace a inovace ve svých programech, jiné čelily výzám spojeným s nedostatkem zdrojů, školení a podpory.

Silné stránky některých škol spočívají v integraci preventivních programů do školního kurikula a v aktivním zapojení žáků a rodičů do těchto programů. Tyto školy také často

spolupracovaly s externími odborníky a místními organizacemi, což rozšiřovalo jejich schopnost řešit různé aspekty rizikového chování. Naopak, slabé stránky se projevovaly v školách s omezenými zdroji a podporou, kde byla prevence často nesystémová a nekonzistentní.

Pro další rozvoj a zlepšení těchto programů je klíčové vytvoření komplexní a komunitně orientované strategie. Taková strategie by měla zahrnovat sjednocení přístupů, zajištění rovnoměrného rozdělení zdrojů a poskytování pravidelného školení pro školní personál. MAS Hornácko a Ostrožsko by měla hrát centrální roli v koordinaci těchto aktivit, podporovat školy v rozvoji jejich silných stránek a pomáhat překonávat slabiny. To může zahrnovat zajišťování finančních prostředků, organizování společných školení a workshopů, a podporu spolupráce mezi školami, rodiči a místními organizacemi.

Práce s komunitou je nezbytná pro efektivní řešení problémů rizikového chování. Komunitní řešení zahrnují zapojení různých aktérů, jako jsou školy, rodiny, místní neziskové organizace a veřejné instituce. Spolupráce v rámci komunity může vést k výměně osvědčených postupů, sdílení zdrojů a společnému plánování preventivních aktivit. Tato spolupráce by měla být zaměřena na rozvoj komplexního a uceleného přístupu k prevenci, který zahrnuje nejen vzdělávání a osvětu, ale také podporu rodinného prostředí a rozvoj sociálních dovedností žáků.

V neposlední řadě je důležité pravidelně evaluovat efektivitu preventivních programů, aby bylo možné je neustále vylepšovat a přizpůsobovat aktuálním potřebám. MAS Hornácko a Ostrožsko by měla hrát klíčovou roli v tomto procesu, zajišťovat shromažďování a analýzu dat a podporovat školy a komunity v implementaci účinných zlepšení.

Tato studie poskytuje cenný základ pro budoucí plánování a implementaci efektivních preventivních strategií v regionu MAS Hornácko a Ostrožsko. Je nezbytné, aby všechny zainteresované strany spolupracovaly na vytvoření bezpečného a podporujícího prostředí pro mladé lidi, což je klíčem k úspěšné prevenci rizikového chování.

Na základě poskytnutých informací jsme provedli analýzu a vyhodnocení dotazníkového šetření, které se týká prevence rizikového chování na základních školách.